

RESPONSABILITATEA PĂRINȚILOR ÎN EDUCAREA SPIRITUALĂ ȘI ACADEMICĂ A COPIILOR DUPĂ MODELUL LUI ISUS – INCLUSIV ÎN CONDIȚII DE CRIZĂ

Drd. Paul IONAȘCU

Universitatea "Aurel Vlaicu" din Arad

ionascu_paul2002@yahoo.com

ABSTRACT: *The Responsibility of Parents in the Spiritual and Academic Education of Children after the Model of Jesus - Including in Crisis Conditions.*

Jesus is the model by which all parents should be guided, not only in the life of faith but also in the education they have to give their children. Jesus was a man educated in the theological as well as the academic branch. He was trained to know the written Torah as well as the oral Torah. Not only that, he knew how to write, read and was able to speak several languages during his time on earth. He is the role model for parents and children to copy. Following the model of Jesus, the parent is responsible for educating the child. He has the most important mission but also the greatest achievement he can have.

Keywords: *education, responsibility, parents, spirituality.*

Introducere

Dintr-o perspectivă biblică, părinții sunt cei mai importanți educatori ai copiilor lor. În cartea Proverbe citim astfel: „Învață pe copil calea pe care trebuie s-o urmeze ...” (Proverbe 22: 6). Ceea ce înțelegem din acest verset este că părintele are obligația și misiunea de a da o educație copilului său. Nimeni și nimic nu ar trebui să schimbe această realitate. Nimeni nu poate înlocui relația de iubire parentală. Nici o instituție, fie a statului sau a oricărei naturi este ea. Dumnezeu este Tatăl nostru, iar El este implicat direct în educarea noastră ca fi ai Lui (Evrei 12: 5-11). Frieda Thiessen afirma:

Nu există nici o carieră, loc de muncă sau realizare mai importantă decât creșterea și instruirea copiilor tăi. Educația și formarea lor repre-

zintă un aspect esențial și fundamental al acestui rol ... educația copiilor tăi este mandatul tău – responsabilitatea ta!¹

Ceea ce mai înțelegem din Prov. 22: 6, este faptul că părintele este atât ghidul spiritual cât și social al copilului. Practic ambele sfere sunt în corelație una cu cealaltă deoarece în fiecare parte a vieții educația religioasă trebuie să-și pună amprenta. Vieth vede și el o legătură strânsă între educația religioasă și cea socială:

Educația creștină este procesul prin care oamenii sunt confrunțați și controlați de Evanghelia creștină. Ea implică eforturile comunității creștine de a ghida atât tinerii, cât și adulții către o posesie din ce în ce mai bogată a părtășiei creștine. Este atât de natură individuală, cât și socială.²

Alexander Titus afirma că „părinți sunt primii educatori ai copilului iar familiile oferă faza de bază a învățării.”³ Ceea ce dorim să argumentăm în această lucrare este faptul că părinții sunt responsabilii principali în educarea copiilor lor, iar aceasta trebuie făcută încă de la vârste fragede. Motivul pentru care am ales acest subiect, este legat de importanța educației în special într-un timp în care apar crize de tot felul, respectiv: criza COVID 19⁴, războiul din Ucraina dar și faptul că în prezent sunt tot mai puțini învățători în școlile de stat, ce sunt foarte bine educați. În primul rând vom analiza responsabilitatea educației copiilor din punct de vedere spiritual. Spiritualitatea trebuie să pună amprenta pe viața oricărei persoane, în orice domeniu de activitate. Apoi, vom analiza rolul educației academice pe care părinții trebuie să le-o ofere copiilor. Iar în al treilea rând, vom observa modul în care, educația spirituală și cea academică, au fost prezente în viața Mântuitorului Isus.

1 Frieda Thiessen, *Școlarizarea la domiciliu: Cum să o faci cu bucurie*, Suceava, Christian Aid Ministries, 2010, p. 10.

2 Paul H. Vieth, *The Church and Christian Education*, St. Louis, Bethany Press, 1947, p. 52.

3 Titus Alexander, „Transforming Primary Education in Partnership with Parents”, în *How Shall We School Our Children? Primary Education and Its Future*, Colin Richard and Phillip H. Taylor (Eds.), London Falmer Press, 1998, p. 123.

4 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Spiritual lessons observed through the Coronavirus Crisis”, în *Dialogo. Issue of Modern Man*, 2020, vol.6, no.2, pp. 71-82.

Educația spirituală

Prima responsabilitate și cea mai importantă este educarea spirituală a copiilor, deoarece aceasta poate avea consecințe eterne.⁵ Apostolul Pavel învață acest adevăr fundamental afirmând următoarele: „Și voi părinților ... creșteți-i în muștrarea și învățătura Domnului” (Efeseni 6: 4). Părinții nu sunt stăpâni sau suverani peste viața copiilor ci sunt instrumentul folosit de Dumnezeu în educarea acestora până la maturitate.⁶ Părinții sunt aceia ce trebuie să le ofere o direcție și o învățătură clară copiilor, arătându-le care sunt standardele creștine pe care trebuie să le urmeze, deoarece copiii sunt imaturi și păcătoși din fire.⁷ Iar după cum spunea James Dobson, „părinții au nevoie de lumini călăuzitoare, de încredere, care să le arate drumul sigur și să evite, astfel extremele. Două dintre aceste principii călăuzitoare sunt, de altfel, foarte simple: *dragostea și controlul*.”⁸

Părinții au responsabilitatea de a-i învăța pe copii Cuvântul Domnului. Raymond Campbell remarca faptul că „tații sunt responsabili să-și educe copii în căile Domnului, hrănindu-le inima cu Cuvântul prețios al lui Dumnezeu și imprimând în conștiințele lor disciplina și îndemnurile Domnului.”⁹ Una din marile porunci ale Torei este aceea de a învăța pe copil, încă de la vârstă fragedă poruncile Domnului și de a le implementa în conștiința lor: „și poruncile acestea, pe care ți le dau astăzi, să le ai în inima ta. Să le întipărești în mintea copiilor tăi ...” (Deuteronom 6: 6-7). Ceea ce se înțelege din porunca Domnului este faptul că părinții trebuie să-i învețe pe copii cu sârguință Cuvântul Lui, făcând aceasta în fiecare moment al zilei, fie dimineața, fie seara, fie când se odihnesc, fie când călătoresc. Poruncile Domnului „fiind un subiect de conversație permanent.”¹⁰ Bob Utley vede în aceste versete faptul că „este responsabilitatea părinților să transmită mai

5 Geoffrey B. Wilson, *Ephesians*, Edinburgh, The Banner of Truth Trust, 1986, pp. 124-125.

6 Helge Stadelmann, *Epistola către Efeseni*, Oradea, Lumina Lumii, 2001, p. 230. Vezi și Peter T. O'Brien, *The „Letter to the Ephesians”*, în *The Pillar New Testament Commentary*, D. A. Carson (Gen. Ed.), Leicester, Appolos, 1999, pp. 440-441.

7 William Hendriksen, *A Commentary on Colossians & Philemon*, London, The Banner of Truth Trust, 1971, p. 170.

8 James Dobson, *Copilul îndărătnic*, Timișoara, Noua Speranță, 2012, p. 13.

9 Raymond K. Campbell, *Căminul creștin*, București, GBV, 2013, p. 44.

10 Samuel R. Driver, *A Critical and Exegetical Commentary on Deuteronomy*, Edinburg, T&T Clark, 1902, p. 92.

departe credința și modul de viață,¹¹ având în vedere faptul că școala duminicală nu poate înlocui învățătura din cămine, chiar dacă „cu siguranță o poate completa.”¹²

O altă responsabilitate a părinților este aceea de a modela credința copiilor. Tatăl este modelul după care copilul este modelat (Prov. 20: 7), el este imaginea tatălui (Evr. 1: 3). Copiii adesea observă comportamentul părinților, astfel că părinții au obligația de a trăi o viață după voia lui Dumnezeu încât să poată afirma ceea ce Pavel a scris bisericii din Corint: „Călcați pe urmele mele întrucât și eu calc pe urmele lui Hristos” (1 Corinteni 11:1).

Educația academică

Conform lui Anne Edwards și Peter Knight, una dintre cele mai bune metode în educația copilului sunt „scurtele conversații pe care copii trebuie să le asculte și să le ia în serios.”¹³ Însă este foarte important și ce educație dăm copiilor noștri.¹⁴ Prima dimensiune a educației, de o importanță majoră, este cea spirituală pentru formarea caracterului copiilor.¹⁵ Dar la fel de importantă este și educația academică oferită copiilor. Astfel trebuie stabilite aceste priorități cu copiii cât mai de timpuriu.¹⁶ Educația academică are un rol important în viața copilului. Ea poate să-i ofere o poziție înaltă atât în societate cât și în viața de slujire. Daniel, profetul ce a slujit la curtea regelui Nebucadnețar, a fost dus încă de tânăr în robie.¹⁷ Acesta a primit cu siguranță o educație bună de acasă, iar acest fapt s-a văzut atunci când, împreună cu cei trei colegi, au luat hotărârea de a păzi Cuvântul Domnului în acele circumstanțe grele. Însă pe lângă educația primită acasă, Daniel a fost edu-

11 Bob Utley, *Deuteronomy*, Marshal: TX, Bible Lessons International, 2011, p. 114.

12 Bob Utley, *Deuteronomy*, pp. 114-115.

13 Anne Edwards and Peter Knight, *Effective Early Years Education: Teaching Young Children*, Philadelphia, Open University Press, 1994, p. 23.

14 Edwards and Knight, *Effective Early Years Education*, pp. 23-24.

15 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Current Values of Education and Culture”, în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.

16 Charles Gibb and Peter Randall, *Professionals and Parents: Managing Children's Behaviour*, London, MacMillan Education Ltd., 1989, p. 76.

17 Zdravko Stefanovic, *Daniel Wisdom to the Wise: Commentary on the Book of Daniel*, Oshawa, Pacific Press, 2007, pp. 16-17.

cat timp de trei ani în școlile din Imperiul lui Nebucadnețar pentru a sluji la curtea regelui (Daniel 1: 3-5).¹⁸ Iar după cum afirmă Stevens „Daniel a fost trimis la o universitate laică dintr-o țară străină. La „absolvire” a devenit agentul unui guvern păgân.”¹⁹ Pe de altă parte Jepheth ibn Ali susține că este vorba doar de instruirea în scrierea și cunoașterea limbii haldeenilor.²⁰ Indiferent de latura educației primite în Babilon²¹, putem afirma că Daniel a fost un om educat ce a guvernat parte din Babilonul lui Nebucadnețar.

Multe familii văd educația academică ca pe o povară pusă pe umerii copiilor. Însă educația academică trebuie să fie „un refugiu sigur și nu o povară”²² pusă pe umerii acestora. În final Scriptura subliniază faptul că înțelepciunea și cunoștința vin de la Dumnezeu (Proverbe 2: 6). Această perspectivă încurajează smerenia în învățare și recunoaște că înțelegerea umană este limitată în comparație cu înțelepciunea infinită a lui Dumnezeu. Numai că înțelepciunea și învățarea vin printr-un proces educațional ce durează în timp. Căutarea cunoașterii,²³ indiferent de ramura studiată, este un act pe care Scriptura îl încurajează. Solomon afirmă că, „o inimă pricepută dobândește știința și urechea celor înțelepți caută știința” (Proverbe 18: 15). Iacov scrie despre acest adevăr în epistola sa, când îi îndeamnă pe cititorii săi să caute înțelepciunea (Iacov 1: 5).

Reflectând la acest verset, Erasmus a considerat că este dorința lui Dumnezeu de a împărți, atât evreilor cât și neamurilor înțelepciune. Iar acest fapt nu se datorează meritelor oamenilor ci doar bunătății lui Dumnezeu.²⁴ Înțelegem prin aceasta, că Dumnezeu dorește ca toți oamenii să

18 Expresia din versetul 5, „să-i crească timp de trei ani”, Stefanovic afirmă că este vorba de educația pe care tinerii au primit-o în Babilon (Zdravko Stefanovic, *Daniel Wisdom to the Wise*, p. 53).

19 Paul Stevens, *Munca are importanță: învățături din Scriptură*, Oradea, Metanoia, 2015, p. 172.

20 Jepheth ibn Ali the Karaite, *A Commentary on the Book of Daniel*, Oxford, Clarendon Press, 1889, p. 3.

21 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Education and Religion in Jerusalem and Babylon, Viewed through the Prism of the Book of Daniel”, în *Proceedings of the 17th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, June 1-2, 2020, Johns Hopkins University, Montgomery, United States of America, pp. 154-160.

22 Catherine Burke and Ian Grosvenor, *The School I'd Like: Children and Young People's Reflection on an Education for 21st Century*, London, Routledge Falmer, 2003, pp. 17-30.

23 Catherine Burke and Ian Grosvenor, *The School I'd Like*, pp. 55-90.

24 Desiderius Erasmus, „Paraphrases on Epistle of James”, în *Collected Works of Erasmus*, Robert D. Sider (Ed.), Toronto, University of Toronto Press, 1993, p. 138.

caute înțelepciunea, fie ea dobândită și prin mediul academic. Sophie Laws, la fel ca Erasmus, afirmă despre înțelepciune că „ea nu poate fi obținută prin efortul uman, pentru că este darul lui Dumnezeu.”²⁵

Un mare beneficiu pe care îl au copiii dacă urmează educarea academică este dezvoltarea *discernământul și a gândirii critică*. Biblia încurajează acestea. Tot Solomon este cel care afirmă: „Omul lesne crezător crede orice vorbă, dar omul chibzuit ia bine seama cum merge” (Proverbe 14: 15). Educația ar trebui să-l ajute pe copil să-și dezvolte capacitatea de a gândi critic, de a evalua informațiile și de a lua decizii informate.²⁶ Gândirea critică îl va ajuta pe copil să se apere împotriva unei lumii pline de informație.²⁷ Îl va mai ajuta să gândească logic, astfel încât să poată înțelege diferența dintre un raționament bun și rău.²⁸

Isus și educația academică

Isus a fost numit în multe rânduri, de studenții Lui, *rabi* (Ioan 1: 49). *Rabi* este un cuvânt evreiesc ce înseamnă învățător/stăpân (Ioan 1: 38).²⁹ Conform lui Smith, *rabi* era un titlu de respect dat de către evrei profesorilor lor.³⁰ În Iudaismul din timpul Domnului Isus, rabinul era o persoană cu vaste cunoștințe din Torah ce putea lua decizii legale bazate pe legea evreiască.³¹ Rabinii în general erau validați de către Sanhedrin printr-o proce-

25 Sophie Laws, „The Epistle of James,” in *Black`s New Testament Commentary*, Henry Chadwick (Ed.), London, Adam and Charles Black, 1980, p. 54.

26 Ioan-Gheorghe Rotaru, „Valences of Education”, in *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.

27 Richard L. Epstein, *Critical Thinking*, Toronto, Wadsworth, 2006, p. 1.

28 Timothy A. Crews-Anderson, *Critical Thinking: Human Beings Reason Well When They Take the Time to do so*, Tirril, Humanities-Ebooks.co.uk., 2007, p. 8.

29 William E. Vine, „Rabbi,” in *Vine`s Expository Dictionary of New Testament Words: Complete and Unabridged*, Barbour Publishing, 1952, p. 243.

30 William Smith, „Rabbi,” in *Smith`s Bible Dictionary*, Philadelphia, A. J. Holman Company, 1891, p. 256. Vezi și John M` Clintock and James Strong, „Rabbi,” in *Encyclopaedia of Biblical, Theological, and Ecclesiastical Literature*, Vol. VII, New York, Harper & Brother Publisher, 1894, p. 866.

31 Jacob Neusner and Alan J. Avery-Peck, „Rabbi,” in *The Routledge Dictionary of Judaism*, London, Routledge, 2004, p. 126. Vezi și Isidor Singer, „Rabbi,” in *Jewish Encyclopedia.com. The Unedited full text of the 1906 Jewish Encyclopedia*, (<https://jewishencyclopedia.com/articles/12494-rabbi>). Accesat la data de 15.08.2023.

dură numită *seminha* (punerea mâinilor),³² iar acest lanț este neîntrerupt din timpul lui Moise (Deuteronom 34: 9). Pentru Barnes însă, titlul de rabin, era un titlu obținut prin graduarea unei școli evreiești și corespundea titlului de doctor.³³

Pentru a deveni rabin, trebuia să treci printr-o academie rabinică numită *yeshiva*.³⁴ Era un fel de călugărie în care studenții învățau Torah și Legea orală, o comunitate în care învățau cum să trăiască o viață sfântă.³⁵ Din viața Domnului vedem cum au fost împlinite toate aceste cerințe. Isus a fost un foarte bun cunoscător al Vechiului Testament cât și a Legii orale din timpul Său (Mt. 7: 12; Mc. 7: 1-13), iar cât a fost pe pământ a trăit o viață dedicată în exclusivitate lui Dumnezeu, o viață sfântă.

Ceea ce putem înțelege din cele scrise până aici este faptul că Isus a avut o educație academică.³⁶ Desigur, educația din timpul Domnului era diferită de cea din ziua de azi, însă putem afirma cu certitudine că Isus a avut o educație la care au participat și părinți Acestuia. Luca ne prezintă următorul adevăr: „Iar Pruncul creștea și se întărea; era plin de înțelepciune și harul lui Dumnezeu era peste El” (Luca 2: 40). După ce Iosif și Maria au dus Copilul la Templu pentru circumcizie (Luca 2: 21-39), acțiunea din versetul 40 se petrece acasă sub cârmuirea părinților Lui. La vârsta de doisprezece ani, Isus este adus din nou la Templu pentru a face ritualul de *bar mitzvah*³⁷ (Luca 2: 42-52). După ceremonie preoții ce erau în Templu, au rămas uimiți de cunoștințele pe care le posedă acest băiat special care „mai târziu s-a proclamat ca fiind Mesia.”³⁸

32 John M` Clintock and James Strong, „Rabbi,” în *Encyclopaedia of Biblical, Theological, and Ecclesiastical Literature*, Vol. VII, p. 866.

33 Albert Barnes, „John 1 :38,” în *Barnes New Testament Notes*, Grand Rapids: MI, Baker Book House, 1949, p. 1044.

34 Jacob Neusner, *The Way of Torah: An Introduction to Judaism*, Belmont: CA, Wadsworth Publishing Company, 1979, pp. 70-72.

35 Neusner, *The Way of Torah*, p. 70.

36 Sean Freyne, „Could Jesus Really Read? Literacy in Roman Galilee,” în *Jewish Education from Antiquity to the Middle Ages: Studies in Honour of Philip S. Alexander*, George G. Brooke and Renate Smithuis (Eds.), Leiden, Brill, 2017, pp. 43-62.

37 *Bar mitzvah* este un obicei evreiesc izvorât din tradiția iudaică, în care băieții la vârsta de 13 ani (în timpul lui Isus la 12 ani), iar fetele la 12, își iau angajamentul că vor respecta poruncile Domnului. Vezi, Barney Kasdan, *God` s Appointed Customs: A Messianic Jewish Guide to the Biblical Lifecyle and Lifestyle*, Clarksville: MD, Messianic Jewish Publishers, 1996, pp. 37-46.

38 Kasdan, *God` s Appointed Customs*, p. 43.

Ca orice băiat evreu³⁹ din timpul Său, Isus a fost educat de către părinții Lui acasă.⁴⁰ Ca parte a educației a învățat să citească, să scrie, a învățat istorie, știință elementară, matematică și desigur Scriptura. Toate acestea erau responsabilitatea tatălui. Iar după care, foarte probabil că Isus a mers la o școală evreiască.⁴¹ Pe lângă educația teologică, Isus a fost educat și din punct de vedere academic și social. Isus a vorbit câteva limbi: aramaica galileană (Marcu 5: 41; compară cu Matei 26: 73, Fapte 2: 7), a avut abilitatea de a citi și vorbi ebraica (Luca 4: 16-20) și foarte probabil Isus a vorbit și grecește (Marcu 7: 31, Ioan 12: 20-36).⁴² Fiindcă Isus a fost un om educat se vede și din faptul că S-a angajat în dezbateri teologice cu intelectualii timpului Lui (Marcu 2: 23-28). A fost numit rabin și învățător (Marcu 4: 38; 9: 5) și a învățat în sinagogi (Matei 4: 23; Mc. 1: 21). Toate acestea arată că Isus a „fost un om educat.”⁴³

Concluzie

După cum putem citi în Scriptură, părinții sunt responsabili pentru educarea copiilor lor. Este o poruncă pe care aceștia au primit-o din partea lui Dumnezeu (Psalm 78: 5). Pe lângă Scriptură, tradiția iudaică încurajează educația copiilor (Pirkei Avot 1: 1; 2: 5; 3: 17; 4: 1). În pasajul Talmudic *Jerusalem Talmud Kiddushin 1:7:2*, ne este relatat un text ce vorbește despre responsabilitatea părintelui de a-și învăța foarte devreme copiii. Tot în acest text înțelepții explorează ce tipuri de educație ar trebui să ofere un părinte pe parcursul creșterii copilului.

În cele scrise, am arătat responsabilitatea ce o au părinții de îndeplinit cu copiii lor în a le oferi o educație spirituală și academică. Articolul a

39 Un foarte bun articol despre educarea copiilor evrei este cel al lui Michael J. Shire, „Spirituality: The Spiritual Child and Jewish Childhood,” în *International Handbook of Jewish Education*, Helena Miller, Lisa D. Grant and Alex Pomson (Eds.), London, Springer, 2011, pp. 301-318.

40 Alfred Edersheim, *The Life and Time of Jesus the Messiah*, Grand Rapids: MI, Eerdmans Publishing, 1971, pp. 217-234.

41 Jack Wellman, „Did Jesus Go to School? What Did His Education Likely Include?,” în *Patheos*, October 22, 2015, (<https://www.patheos.com/blogs/christiancrier/2015/10/22/did-jesus-go-to-school-what-did-his-education-likely-include/>). Accesat la data de 16.08.2023.

42 Robert H. Stein, *Jesus the Messiah: A Survey of the Life of Christ*, Leicester, InterVarsity Press, 1996, pp. 86-87

43 Stein, *Jesus the Messiah*, p. 88.

fost structurat în trei părți, importanța educației spirituale ce trebuie oferită copilului, educația academică ce joacă un rol important în viața acestuia iar în final educația spirituală și academică ce a fost dată Mântuitorului Isus, modelul după care trebuie să se ghideze toți părinții.

Bibliografie

- ALEXANDER, Titus, „Transforming Primary Education in Partnership with Parents”, în *How Shall We School Our Children? Primary Education and Its Future*, Colin Richard and Phillip H. Taylor (Eds.), London, Falmer Press, 1998.
- BURKE, Catherine and Grosvenor, Ian, *The School I'd Like: Children and Young People's Reflection on an Education for 21st Century*, London, Routledge Falmer, 2003.
- CAMPBELL, Raymond K., *Căminul creștin*, București, GBV, 2013.
- DOBSON, James, *Copilul îndărătnic*, Timișoara, Noua Speranță, 2012.
- DRIVER, Samuel R., *A Critical and Exegetical Commentary on Deuteronomy*, Edinburg, T&T Clark, 1902.
- EDERSHEIM, Alfred, *The Life and Time of Jesus the Messiah*, Grand Rapids: MI, Eerdmans Publishing, 1971.
- EDWARDS, Anne and Knight, Peter, *Effective Early Years Education: Teaching Young Children*, Philadelphia, Open University Press, 1994.
- EPSTEIN, Richard L., *Critical Thinking*, Toronto, Wadsworth, 2006.
- CREWS-ANDERSON, Timothy A., *Critical Thinking: Human Beings Reason Well When They Take the Time to do so*, Tirril, Humanities-Ebooks.co.uk., 2007.
- ERASMUS, Desiderius, „Paraphrases on Epistle of James”, în *Collected Works of Erasmus*, Robert D. Sider (Ed.), Toronto, University of Toronto Press, 1993.
- FREYNE, Sean, „Could Jesus Really Read? Literacy in Roman Galilee”, în *Jewish Education from Antiquity to the Middle Ages: Studies in Honour of Philip S. Alexander*, George G. Brooke and Renate Smithuis (Eds.), Leiden, Brill, 2017.
- GIBB, Charles and Randall, Peter, *Professionals and Parents: Managing Children's Behaviour*, London, MacMillan Education Ltd., 1989.
- HENDRIKSEN, William, *A Commentary on Colossians & Philemon*, London, The Banner of Truth Trust, 1971.

- KARAITTE, Jepheth, ibn Ali the, *A Commentary on the Book of Daniel*, Oxford, Clarendon Press, 1889.
- KASDAN, Barney, *God`s Appointed Customs: A Messianic Jewish Guide to the Biblical Lifecycle and Lifestyle*, Clarksville, MD, Messianic Jewish Publishers, 1996.
- LAWS, Sophie, „The Epistle of James”, în *Black`s New Testament Commentary*, Henry Chadwick (Ed.). London, Adam and Charles Black, 1980.
- M`CLINTOCK, John and Strong, James, „Rabbi”, în *Encyclopaedia of Biblical, Theological and Ecclesiastical Literature*, Vol. VII. New York, Harper & Brother Publisher, 1894.
- NEUSNER, Jacob and Avery-Peck, Alan J. „Rabbi”, în *The Routledge Dictionary of Judaism*. London, Routledge, 2004.
- NEUSNER, Jacob, *The Way of Torah: An Introduction to Judaism*, Belmont: CA, Wadsworth Publishing Company, 1979.
- O`BRIEN, Peter T., The „Letter to the Ephesians”, în *The Pillar New Testament Commentary*, D. A. Carson (Gen. Ed.), Leicester, Appolos, 1999.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, „Spiritual Lessons observed through the Coronavirus Crisis”, în *Dialogo. Issue of Modern Man*, vol.6, nr.2/2020, pp. 71-82.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, „Education and Religion in Jerusalem and Babylon, Viewed through the Prism of the Book of Daniel”, în *Proceedings of the 17th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, June 1-2, 2020, Johns Hopkins University, Montgomery, United States of America, pp. 154-160.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, „Valences of Education”, în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 190-196.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, „Current Values of Education and Culture”, în *Proceedings of the 24th International RAIS Conference on Social Sciences and Humanities*, August 15-16, 2021, Princeton, NJ, United States of America, pp. 87-92.
- SHIRE, Michael J., „Spirituality: The Spiritual Child and Jewish Childhood”, în *International Handbook of Jewish Education*, Helena Miller, Lisa D. Grant and Alex Pomson (Eds.). London, Springer, 2011.
- SMITH, William, „Rabbi”, în *Smith`s Bible Dictionary*, Philadelphia, A. J. Holman Company, 1891.

- ✦ STADELMANN, Helge, *Epistola către Efeseni*, Oradea, Lumina Lumii, 2001.
- ✦ STEFANOVIC, Zdravko, *Daniel Wisdom to the Wise: Commentary on the Book of Daniel*, Oshawa, Pacific Press, 2007.
- ✦ STEIN, Robert H., *Jesus the Messiah: A Survey of the Life of Christ*, Leicester, InterVarsity Press, 1996.
- ✦ STEVENS, Paul, *Munca are importanță: învățături din Scriptură*, Oradea, Metanoia, 2015.
- ✦ THIESSEN, Frieda, *Școlarizarea la domiciliu: Cum să o faci cu bucurie*, Suceava, Christian Aid Ministries, 2010.
- ✦ UTLEY, Bob, *Deuteronomy*, Marshal, TX, Bible Lessons International, 2011.
- ✦ VIETH, Paul H., *The Church and Christian Education*, St. Louis, Bethany Press, 1947.
- ✦ VINE, William E., „Rabbi”, în *Vine`s Expository Dictionary of New Testament Words: Complete and Unabridged*, Barbour, Barbour Publishing, 1952.
- ✦ WILSON, Geoffrey B., *Ephesians*, Edinburgh, The Banner of Truth Trust, 1986.
- ✦ BARNES, Albert, „John 1 :38”, în *Barnes New Testament Notes*, Grand Rapids, MI, Baker Book House, 1949.
- ✦ **Surse internet:**
- ✦ SINGER, Isidor, „Rabbi”, în *Jewish Encyclopedia.com. The Unedited full text of the 1906 Jewish Encyclopedia*, (<https://jewishencyclopedia.com/articles/12494-rabbi>). Accesat la data de 15.08.2023
- ✦ WELLMAN, Jack, „Did Jesus Go to School? What Did His Education Likely Include?”, în *Patheos*, October 22, 2015, (<https://www.patheos.com/blogs/christiancrier/2015/10/22/did-jesus-go-to-school-what-did-his-education-likely-include/>). Accesat la data de 16.08.2023